

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIDERAȚII REFERITOARE LA REGLEMENTAREA NULITĂȚII ȘI LA VALIDAREA CONTRACTULUI NUL SAU ANULABIL ÎN VIZIUNEA NOULUI COD CIVIL

De [Gabriel Țița-Nicolescu](#)

Abstract

Considerations on the regulation of the cases of nullity and on the validation of the void or voidable agreement in the light of the new Civil Code

In this article, the author presents certain considerations relating to the regulation of the cases of nullity and to the validation of the void or voidable agreement in the light of the new Civil Code, to the nullity as prevention measure or as sanction.

The structure and the content of the study reveal the comments on the concept of nullity, on the importance of distinct approach of the matter, on the legal regulation, on the effects of nullity, as well as on the introductory considerations on the validation of the agreement, on the validation of the agreement by confirmation, on the renewal of the void agreement, on the conversion of the void agreement and finally, on the common and unavoidable error.

Finally, the author formulates brief considerations regarding the exceptional situation in which the legal act, even if annulled, produces legal effects, namely, the common and unavoidable error.

Keywords: nullity; validation; void agreement; effects of nullity; conversion; common and unavoidable error

1. Considerații introductive referitoare la nulitate

Noțiune. Nulitatea^[1] actului juridic, ca instituție juridică, a fost și va fi amplu dezbătută în doctrina națională, discuțiile fiind provocate, în principal, de regle-

mentarea anterioară (sau, mai corect spus, de lipsa reglementărilor anterioare), în care nu exista o abordare unitară a materiei, de unde au și apărut controversese inerente cu privire la cauzele nulității, dar și la efectele acesteia.

Vom evita toate teoriile exprimate în literatura juridică, pentru simplul motiv că reglementarea actuală a nulității ne lămurește pe deplin cu privire la anumite chestiuni esențiale, și anume că această sancțiune se aplică pentru nerespectarea cerințelor de validitate (ea fiind reglementată după condițiile actului juridic) și că stipulează motive diferite pentru cele două principale tipuri de nulitate, absolută și relativă. Credem, prin urmare, spre deosebire de alte opinii exprimate în literatura juridică recentă, că actuala reglementare de principiu a nulității este suficientă, în temeiul acesteia putând concepe și o definiție a noțiunii cu care lucrăm aici: *nulitatea este o sancțiune care intervine atunci când nu sunt respectate condițiile de validitate ale actului juridic și are ca efect desființarea actului și lipsirea acestuia de efecte*.

Ca domeniu de aplicare, nulitatea, ca instituție juridică, se aplică tuturor actelor juridice civile, dar se aplică, deopotrivă, și persoanelor juridice, acestea din urmă având la bază tot un act juridic, și anume, actul de înființare a persoanei juridice (de pildă, contractul de societate care este tot un act juridic, un contract plurilateral). Nulitatea se aplică și actelor de stare civilă (cu anumite particularități), în materia actelor administrative, dar și actelor procesuale emise în materia dreptului procesual civil.

Reglementarea nulității are mai multe scopuri, unanim reținute în doctrină și în jurisprudență, pe care le considerăm și noi importante de reținut aici: nulitatea este o măsură de *prevenire* (legea avertizând că nerespectarea anumitor condiții poate atrage nulitatea actului), dar este, în același timp, și o *sancțiune* (atunci când prevenirea nu a avut succes, legea lipsește de efecte actul juridic). În fine, mai trebuie precizat și faptul că, în cazurile în care nu sunt respectate condițiile de validitate, legea poate prevedea și alte sancțiuni decât nulitatea cum ar fi, sancțiuni contravenționale sau penale care, după caz, pot fi sau nu pot fi reținute în concurs cu nulitatea.

Importanța abordării distincte a materiei. În lipsa unor reglementări exprese în Codul civil 1864, majoritatea cursurilor și lucrărilor de drept (atât românești, cât și cele franceze) nu trata distinct această chestiune, făcând referire la nulitate, așa cum proceda și Codul civil, în mod absolut sporadic, la materia contractelor și, mai cu seamă, la capitolul referitor la contractul de vânzare-cumpărare (nulitatea era uneori abordată și la viciile de consimțământ). Lucrurile s-au schimbat însă în prezent. În ceea ce ne privește, considerăm problematica în discuție foarte importantă din cel puțin două motive:

- în primul rând, nulitatea este o instituție juridică aplicabilă tuturor actelor juridice și, pe cale de consecință, tuturor contractelor, contractul fiind principalul izvor de obligații civile; cunoașterea regimului juridic al nulității, în general, ne ajută să înțelegem o așa-numită teorie generală a nulității aplicabilă, cu caracter de principiu, oricărui contract și oricărui act juridic;

- în al doilea rând (dar la fel de important), cunoașterea condițiilor și efectelor nulității ne ajută să ne clarificăm implicit, dar inechivoc aspecte foarte importante legate de cerințele de validitate pe care trebuie să le respecte o convenție, cu implicații multidisciplinare, legate atât de forma contractului, dar și de condițiile de fond ale acestuia; ne va fi mai ușor, cu alte cuvinte, să reținem chestiunile esențiale legate de condițiile de validitate ale convenției, dar și de viciile sale de consimțământ.

Față de aceste considerente și având în vedere și faptul că, așa cum arătam, în prezent, subiectul în discuție beneficiază de o reglementare distinctă, considerăm că nulitatea, ca instituție juridică aparte, se impune a fi abordată în amănunt, dar ca un capitol aparte la ramura de drept ce tratează teoria generală a obligațiilor contractuale, în corelație cu efectele contractelor în general.

Reglementare legală. Reglementarea noastră actuală este destul de cuprinzătoare, spre deosebire de vechiul Cod civil român, de Codul civil francez în vigoare și astăzi (care nu abordează distinct problema nulității) și chiar față de principalele noastre surse de inspirație, Codul civil Quebec și Codul civil italian, coduri care, deși tratează aparte problematica, conțin foarte puține prevederi de principiu. O astfel de abordare s-a impus însă în sistemul nostru de drept tocmai din cauza nenumăratelor discuții care s-au purtat pe această temă, dat fiind că nici Codul civil francez nu conține o reglementare expresă a nulității, întocmai ca și vechiul nostru Cod civil care era, practic, o copie a legii franceze.

„Nulitatea contractului” este titlul marginal al secțiunii din actualul Cod civil, secțiune cuprinsă în titlul referitor la obligații și care cuprinde nu mai puțin de 20 de articole (art. 1.246-1.265 NCC) structurate corect și coerent în patru subsecțiuni, intitulate: („Dispoziții generale”), („Cauzele de nulitate”), („Efectele nulității”) și („Validarea contractului”). Aceasta este reglementarea legală de bază a nulității în dreptul privat român, am putea spune, „dreptul comun” în materia nulității; așadar, chiar și în aceste condiții de legiferare, actuala reglementare, cuprinsă în art. 1.246-1.265 NCC, este considerată o normă juridică generală, de drept comun, urmând a fi observate și dispoziții particulare referitoare la cauzele de nulitate, dar și la efectele nulității (e adevărat, particularitățile sunt destul de reduse, dar importante).

Efectele nulității. Nulitatea unui act juridic produce o consecință generală, dar definitorie și cât se poate de firească, consecință care constă în lipsirea actului juridic de toate efectele pe care acesta le-a produs ori ar fi putut și/sau ar fi trebuit să le producă, adică, așa cum se spunea în dreptul roman, *quod nullum est, nullum producit effectum* (ceea ce este nul, produce efecte nule). Indiferent de tipul său, absolută sau relativă, odată dovedită și pronunțată de instanță, nulitatea produce aceleași efecte, și anume, *desființarea* actului. De aici derivă toate cele trei principii ale efectelor nulității despre care vom vorbi mai jos.

Cu privire la efectele nulității, trebuie menționate, încă de la început, cele două modalități prin care aceasta poate fi constatată, expres reglementate de actualul Cod civil, și anume:

- Constatarea nulității prin acordul părților;
- Constatarea nulității pe cale judecătorească.

De noutate este, așa cum arătăm, posibilitatea legală oferită părților de a constata nulitatea unui contract și, pe cale de consecință, de a stabili efectele acestei nulități^[2]. Dacă sub acest aspect (al efectelor nulității) există o libertate a părților, reamintim că, în ceea ce privește cauzele de nulitate, acestea nu pot fi stabilite și nici înlăturate prin acordul părților. Orice convenție sau clauză contrară este considerată nescrisă. Ipoteza este însă mai mult ipotetică, astfel că, în aproape toate cazurile, nulitatea va fi constatată de către instanță, în urma unei acțiuni formulate de partea interesată, numită acțiune în constatarea nulității (absolute) sau în declararea nulității (relative). Este vorba despre o acțiune în realizarea dreptului (chiar dacă o numim acțiune în constatare) și se taxează la valoare, întrucât presupune și restituirea unor prestații, de cele mai multe ori. Restituirea prestațiilor (sau, mai general, repunerea părților în situația anterioară) are caracterul unei acțiuni subsecvente (dacă se cere ulterior, pe cale principală), întrucât depinde de succesul constatării nulității, sau a unei cereri accesorii (a unui petit accesoriu), dacă se face în cadrul aceleiași acțiuni. În fine, sub acest aspect, din punct de vedere procedural, dacă nu s-a cerut restituirea prestațiilor, nici pe cale de acțiune, și nici prin cerere reconvențională, instanța nu o poate pronunța din oficiu.

Trei sunt principiile care guvernează efectele nulității actului juridic civil:

- *Desființarea retroactivă a actului;*
- *Restituirea prestațiilor;*
- *Desființarea actelor subsecvente.*

După cum știm deja, în vechiul nostru Cod civil, efectele nulității nu erau reglementate expres, într-un capitol aparte, fiind creația doctrinei, întocmai ca în dreptul civil francez, în care, de asemenea, nu există o reglementare expresă^[3]. Și atunci, care este sursa de inspirație în materie de efecte ale nulității? Se pare că tot Codul civil Quebec, dar și celelalte coduri care au influențat linia noului nostru Cod civil.

2. Validarea contractului

Considerații introductive. Așa cum am arătat și cu alte ocazii, în actualul Cod civil se constată o preocupare evidentă a legiuitorului de a salva actul juridic afectat de o cauză de nulitate și, pe cale de consecință, de a înlătura efectele (de multe ori, inoportune) ale nulității. În acest sens, există, în actualul Cod civil, reglementări foarte permissive (inexistente în Codul civil 1864) care tind la aceeași finalitate: menținerea, într-o formă sau alta, a efectelor actelor juridice anulabile.

Salvgardarea, protejarea existenței unui contract cu privire la care se pune problema anulării sale se face prin mai multe procedee legale, respectiv prin

validarea actului nul, prin refacerea actului nul și prin conversiune. Încă de la început trebuie făcută distincția clară între aceste procedee recunoscute de lege pentru menținerea efectelor unui contract.

Validarea este operațiunea prin care părțile își manifestă intenția de a acoperi cauza de nulitate a contractului; urmare a validării, contractul își va produce pe deplin efectele prevăzute de lege, încă de la data încheierii sale. Validarea se poate face, potrivit legii, prin *confirmare* sau prin alte moduri anume prevăzute de lege. *Refacerea* reprezintă o nouă manifestare de voință a părților, prin care părțile încheie din nou, cu respectarea legii, un contract, având același obiect cu cel supus nulității; contractul refăcut își va produce efectele doar pentru viitor. *Conversiunea* constă în înlocuirea actului juridic nul cu un alt act juridic care poate produce aceleași efecte, cu respectarea condițiilor de fond și de formă prevăzute de lege.

În fine, mai există o singură situație (cu caracter absolut excepțional și cu condiția îndeplinirii anumitor cerințe legale stricte), în care un act juridic anulat produce totuși efecte față de anumite persoane, este vorba despre *eroarea comună și invincibilă*, despre care vom vorbi mai jos.

Validarea contractului prin confirmare. În primul rând, în mod firesc, părțile pot acoperi cauza de nulitate care afectează contractul lor (adică pot valida contractul), prin confirmare, atunci când, evident, se înțeleg în acest sens. Confirmarea unui contract reprezintă voința manifestată de partea contractantă, în mod expres sau tacit^[4], de a renunța la dreptul de a invoca nulitatea.

Primul aspect ce trebuie menționat aici – important în opinia noastră – este cel legat de tipul de nulitate ce poate fi confirmată. Reiterăm, așadar, cu caracter de principiu, că nulitatea relativă poate fi confirmată, în schimb, nulitatea absolută, tot ca regulă de principiu, nu poate fi confirmată (prin excepție, nulitatea absolută poate fi confirmată în cazurile anume prevăzute de lege). Acesta este un aspect de noutate, dat fiind că, sub imperiul vechiului Cod civil, nu se admitea în niciun caz confirmarea actului juridic lovit de nulitate absolută. Apoi, reținem o altă chestiune, legată de momentul confirmării, și anume, regula potrivit căreia poate fi confirmat un act juridic numai dacă la momentul confirmării pot fi respectate cerințele imperative ale legii.

Față de aceste prime precizări, notăm faptul că, pentru a putea vorbi de o confirmare a unui act juridic anulabil, trebuie îndeplinite trei condiții :

- voința de a confirma actul trebuie să fie certă (chiar dacă nu este manifestată expres, ci doar tacit);
- actul juridic respectiv să fie susceptibil de confirmare, adică legea să permită validarea sa;
- în momentul confirmării este necesar ca toate condițiile de validitate ale contractului să fie întrunite.

Deducem, totodată, că, practic, posibilitatea confirmării se concretizează în atitudinea manifestată de partea contractantă care are dreptul de a cere anularea contractului; sub acest aspect, legea cere condiția suplimentară ca această persoană

să cunoască, cu adevărat, cauza de nulitate, pentru a o putea confirma în mod real. Se înțelege de la sine însă faptul că această persoană are dreptul de a alege calea de urmat, și anume, de a confirma actul anulabil sau, dimpotrivă, de a cere anularea actului juridic^[4]. În schimb, cealaltă parte, vinovată deseori (într-o măsură mai mare sau mai mică) de cauza de nulitate, nu poate cere confirmarea actului juridic (neputând cere, pe cale de consecință, nici anularea actului), fiind aplicabilă pe deplin regula preluată din dreptul roman, potrivit căreia nimănui nu îi este îngăduit a-și invoca propria culpă (*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*). Cu toate acestea, ceea ce este nu numai de noutate, dar, în opinia noastră, și destul de interesant, este că legea îi recunoaște acestei persoane dreptul de a se implica în procedura de confirmare și chiar de a iniția această procedură. Astfel, potrivit art. 1.263 alin. (6) NCC, cel care trebuie să confirme poate fi pus în întârziere printr-o notificare prin care partea interesată (celalaltă parte) îi solicită să decidă: fie să confirme contractul anulabil, fie, dimpotrivă, să exercite acțiunea în anulare. Acest drept de opțiune poate fi manifestat, potrivit legii, într-un termen de 6 luni de la notificare. Până aici, lucrurile, deși inedite, nu sunt în mod esențial derogatorii; ceea ce ne atrage însă atenția, în primul rând, prin violarea principiului enunțat mai sus (potrivit căruia nimeni nu se poate folosi de propria culpă), dar și prin efectele extinctive pe care le produce nulitatea este un alt aspect: în lipsa unui răspuns, în termenul de opțiune de 6 luni, venit din partea persoanei care poate cere confirmarea contractului anulabil, această parte decede din dreptul de a mai cere anularea contractului.

Așa cum arătam, în dreptul nostru, nu este necesară, în mod obligatoriu, o confirmare expresă; dimpotrivă, în lipsa confirmării exprese este suficient să deducem o confirmare tacită. Confirmarea expresă este o manifestare de voință exteriorizată fără niciun dubiu, în timp ce confirmarea tacită este reținută atunci când obligația a fost executată în mod voluntar la data la care ea putea fi valabil confirmată de către partea interesată.

În materia confirmării, legea prevede dispoziții speciale referitoare la actele minorului. Astfel, minorul devenit major poate confirma actul făcut singur în timpul minorității atunci când el trebuia să fie reprezentat sau asistat. După descărcarea tutorelui, el poate, de asemenea, să confirme actul făcut de tutorele său fără respectarea tuturor formalităților cerute pentru încheierea lui valabilă. În timpul minorității, confirmarea actului anulabil se poate face numai în condițiile art. 1.263 și 1.264 NCC. Persoana chemată de lege să încuviințeze actele minorului poate, în numele și în interesul acestuia, cere anularea contractului făcut fără încuviințarea sa ori să confirme contractul atunci când această încuviințare era suficientă pentru încheierea valabilă a acestuia, dispoziții care se aplică în mod corespunzător și în cazul actelor încheiate fără autorizarea instanței de tutelă.

Pentru evitarea oricăror dubii cu privire la decizia de confirmare, legea instituie cerințe pentru actul confirmativ, și anume, acesta trebuie să cuprindă obiectul, cauza și natura obligației și să facă mențiune despre motivul ipotetic al

acțiunii în anulare, precum și despre intenția de a repara viciul pe care se întemeiază această acțiune.

Sunt reglementate, *de lege lata*, și efectele confirmării. Astfel, confirmarea își produce efectele din momentul încheierii contractului (aceasta este diferența esențială față de refacerea contractului nul, cealaltă formă de salvare a contractului, care își produce efectele de la data actului refăcut). Totodată, confirmarea atrage renunțarea la mijloacele și excepțiile ce puteau fi opuse, sub rezerva însă a drepturilor dobândite și conservate de terții de bună-credință; terțul interesat poate cere anularea contractului chiar în prezența actului de confirmare (avem în vedere aici, de pildă, titularul dreptului de preempțiune sau chiar procurorul, în cazul în care consideră necesară desființarea actului).

Este însă de precizat faptul că, în cazul în care este vorba despre confirmarea unui contract anulabil pentru vicierea consimțământului prin dol sau violență, actul confirmării nu implică *de plano* renunțarea la dreptul de a cere daune-interese.

În fine, în cazul contractului plurilateral (exemplul tipic fiind contractul de societate), atunci când fiecare dintre părți poate invoca nulitatea contractului sau mai multe părți o pot invoca împotriva alteia, confirmarea făcută de una dintre acestea nu împiedică invocarea nulității de către celelalte părți.

În fine, reguli speciale cu privire la *adaptarea* contractului (o altă formă a validării contractului) avem, după cum știm deja, și în materia viciului de consimțământ al erorii. Astfel, dacă o parte este îndreptățită să invoce anulabilitatea contractului pentru eroare, dar cealaltă parte declară că dorește să execute ori execută contractul așa cum acesta fusese înțeles de partea îndreptățită să invoce anulabilitatea, contractul se consideră că a fost încheiat așa cum l-a înțeles aceasta din urmă parte. În acest caz, după ce a fost informată asupra felului în care partea îndreptățită să invoce anulabilitatea a înțeles contractul și înainte ca aceasta să fi obținut anularea, cealaltă parte trebuie, în termen de cel mult 3 luni de la data când a fost notificată ori de la data când i s-a comunicat cererea de chemare în judecată, să declare că este de acord cu executarea sau să execute fără întârziere contractul, astfel cum a fost înțeles de partea aflată în eroare. Dacă declarația a fost făcută și comunicată părții aflate în eroare în acest termen sau contractul a fost executat, dreptul de a obține anularea este stins și notificarea este considerată lipsită de efecte.

Refacerea contractului nul. În primul rând, reamintim că procedura de refacere a contractului nul înseamnă cu totul altceva decât validarea prin confirmare sau în alt mod a actului juridic. Potrivit art. 1.259 NCC, contractul nul poate fi refăcut, în tot sau în parte, cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de lege la data refacerii lui.

Deosebirea esențială față de confirmarea (validarea) actului juridic constau în două aspecte:

- contractul refăcut este, de fapt, un *alt* contract încheiat de părți care, spre deosebire de contractul nul, îndeplinește toate cerințele de valabilitate ale actului

juridic; în cazul confirmării se validează de către părți însele efectele actului anulabil, fără a fi încheiat un alt contract;

- în toate cazurile, contractul refăcut nu va produce efecte decât pentru *viitor*, iar nu și pentru trecut; validarea actului juridic anulabil (fie că se face prin confirmare, fie în alt mod) produce efecte retroactive, întrucât părțile înțeleg să îi dea forță juridică încă de la momentul semnării, iar nu de la momentul confirmării.

Conversiunea contractului nul. Conversiunea actului juridic se aplică actelor juridice afectate de o cauză de nulitate absolută. Prin conversiune, contractul nul va putea produce efectele permise de lege. Practic, actul juridic lovit de nulitate (deci, nevalabil în condițiile sau în forma în care a fost încheiat), va fi *înlocuit* cu un alt act juridic, valabil. Așadar, avem un alt act juridic care produce alte efecte decât cel anulat; dacă ar produce aceleași efecte, nu mai avem ce schimba deci, nu mai putem vorbi de conversiune.

Principiul de esență în materie este următorul: potrivit legii, un contract lovit de nulitate absolută va produce totuși efectele actului juridic pentru care sunt îndeplinite condițiile de fond și de formă prevăzute de lege. Condiția esențială pentru a putea opera conversiunea este, prin urmare, aceea ca actul considerat valabil să îndeplinească toate condițiile legale și, mai mult, trebuie ca aceste condiții să poată fi regăsite în cuprinsul actului nul.

Înlocuirea actului juridic nul cu cel valabil se produce de drept, prin efectul legii. Cu toate acestea, conversiunea (înlocuirea) nu se aplică dacă intenția de a exclude aplicarea conversiunii este stipulată în contractul lovit de nulitate sau reiese, în chip neîndoielnic, din scopurile urmărite de părți la data încheierii contractului.

Vom trece peste nenumăratele teorii doctrinare legate de natura juridică a conversiunii și vom exemplifica, în concret, cazurile în care poate apărea acest mecanism juridic.

Forma clasică și tipică a conversiunii actului juridic se întâlnește în cazul înscrisului autentic care, deși nul ca act autentic, poate produce efecte ca act sub semnătură privată sau a înscrisului sub semnătură privată care, deși nul ca înscris sub semnătură privată, poate produce efecte ca un început de dovadă scrisă. Principiul conversiunii în materia înscrisurilor doveditoare este reglementat expres de art. 271 NCPC, articol denumit sugestiv, „Nulitatea și conversiunea înscrisului autentic”. Potrivit primului alineat al acestui text de lege, înscrisul autentic întocmit fără respectarea formelor prevăzute pentru încheierea sa valabilă ori de o persoană incompatibilă, necompetentă sau cu depășirea competenței este lovit de nulitate absolută, dacă legea nu dispune altfel. Cel de-al doilea alineat face aplicarea efectivă a principiului, stipulând expres că înscrisul prevăzut la primul alineat face însă deplină dovadă ca înscris sub semnătură privată, dacă este semnat de părți, iar dacă nu este semnat, constituie, între acestea, doar un început de dovadă scrisă.

Un alt exemplu este frecvent întâlnit în materia dreptului societar, unde se încheie un contract de cesiune a unor acțiuni în formă scrisă, fără a se semna, în

același timp, și declarația de cesiune în registrul acționarul (condiție imperativă cerută de Legea societăților pentru a opera transferul dreptului de proprietate asupra acțiunilor nominative); într-un astfel de caz, în opinia noastră, actul de cesiune nu va avea valoarea unui act translativ de proprietate, însă va putea valora ca promisiune de cesiune a acțiunilor, putând fi valorificată ca atare de partea interesată.

Deosebirele dintre validare prin confirmare și conversiune constau în următoarele elemente:

- conversiunea se produce prin efectul legii, în timp ce confirmarea numai prin acordul părților;
- în cazul conversiunii, prin definiție, există o diferență de efecte între actul nul și cel cu care acesta a fost înlocuit; în cazul validării prin confirmare, părțile nu schimbă nimic din actul anulabil (o schimbare producându-se însă în cazul validării prin adaptare);
- în cazul conversiunii, actul juridic trebuie să fie valabil în forma convertită, în timp ce, în cazul confirmării, actul juridic poate rămâne cu viciile care îl făceau anulabil, însă părțile decid împreună să-i dea valoare.

Eroarea comună și invincibilă. Cu totul excepțional, pot exista situații în care actul juridic, deși anulat, produce efecte juridice; este vorba, așa cum am arătat, despre eroarea comună și invincibilă.

Chestiunea în discuție este extrem de importantă sub aspectul consecințelor nulității care, deși dovedită și constatată, nu afectează cu nimic drepturile pe care anumite persoane le dobândesc în temeiul actului juridic anulat. Tocmai din acest motiv, găsim necesar să tratăm această problemă la materia nulității, și nu la viciile de consimțământ (în speță, la viciul erorii, așa cum procedează majoritatea autorilor); ni se pare cu adevărat important și extrem de interesant faptul că pot fi ignorate, așa cum spuneam, consecințele nulității.

Regula este preluată tot din vechiul drept roman, unde latinii spuneau, foarte lămuritor, că eroarea comună este creatoare de drept – *error communis facit jus*. Așadar, părerea comună, generală, despre un anumit fapt sau despre o anumită împrejurare duce la o aparență universal acceptată; de aceea, doctrina a mai denumit această excepție veritabilă de la principiile aplicabile efectelor desființării actelor juridice afectate de o cauză de nulitate, ca fiind *principiul aparenței în drept*.

Principiul de drept *error communis facit jus* beneficiază de o recunoaștere legislativă în prezent, de o abordare expresă a condițiilor de aplicare, în noul Cod civil, spre deosebire de reglementarea anterioară (Codul civil 1864 nu îl stipula expres), deși era acceptat în doctrină și jurisprudență. Este vorba despre art. 17 NCC intitulat „*Eroarea comună și invincibilă*”, articol cuprins în prima parte a Codului civil, referitoare la considerațiile introductive ale legii civile și la principiile generale ale aplicării legii civile (importanța problematicii rezultă, așadar, și din modul de consacrare legislativă a principiului aparantei în drept, respectiv, într-un capitol introductiv, de principii, al actualului Cod civil). Textul

de lege în discuție pleacă, înainte de a aborda eroarea comună și consecințele acesteia, de la un principiu la fel de important, pe care îl reiterează – în mod oportun, în opinia noastră –, tocmai pentru a sublinia încă de la început faptul că este vorba despre o chestiune absolut excepțională. Este vorba despre principiul fundamental potrivit căruia *nemo dat quod non habet*, adică, așa cum ne spune primul alineat al art. 17 NCC, nimeni nu poate transmite sau constitui mai multe drepturi decât are el însuși.

Și aici urmează excepția. Deși nimeni nu poate transmite mai mult decât are el însuși, legea admite ca o persoană, atunci când împărtășește o *credință comună și invincibilă*, să se poată prevala de un act juridic nevalabil, întrucât a considerat că cineva a dobândit un drept sau a avut o anumită calitate în temeiul aceluia act. Rezultă, așadar, că două condiții trebuie îndeplinite:

a) Să fie vorba despre o eroare comună și invincibilă în care s-a aflat o persoană, cu precizarea că o astfel de împrejurare *nu se prezumă*; eroarea comună este o eroare obișnuită, o eroare în care s-au aflat toți oamenii, iar eroarea invincibilă este eroarea care nu putea fi cunoscută în niciun fel de către o persoană, oricât de diligentă ar fi fost;

2) Urmare a acestei erori, persoana respectivă să fi conferit unei alte persoane un drept (drept pe care, de fapt, nu îl avea) sau o calitate juridică (calitate pe care, de asemenea, prin ipoteză, nu o avea).

Unii autori au considerat că și buna-credință ar fi o condiție a erorii comune, aspect cu care însă noi nu suntem de acord, întrucât, în esență, nu se poate imagina o eroare comună fără bună-credință, ceea ce înseamnă că, în mod evident, se subînțelege, prin însăși definiția noțiunii, că cel care invocă eroarea comună nu trebuia să cunoască sub nicio formă adevărata situație juridică. Aceasta, cu atât mai mult cu cât buna-credință se prezumă, însă eroarea comună, dimpotrivă, nu se prezumă. Prin urmare, credem că această condiție este superfluă.

În ceea ce privește efectele erorii comune și invincibile, reținem, în esență, că acestea atrag posibilitatea ignorării nulității de către o persoană aflată într-o astfel de situație.

În primul rând, sub acest aspect, trebuie arătat faptul că efectele actului nevalabil se vor produce față de persoana aflată în eroare, numai dacă o instanță de judecată va decide astfel. Prin urmare, persoana în cauză nu poate decide singură că s-a aflat într-o eroare comună și invincibilă și, pe cale de consecință, să invoce valabilitatea actului nevalabil, ci numai instanța judecătorească poate face acest lucru, evident, la cererea persoanei respective. Dar trebuie menționat că instanța nu este obligată să constate aplicabilitatea actului juridic nevalid față de persoana aflată în eroare, ci va *putea* să o facă, ținând cont de împrejurări. Mai mult, instanța va refuza, în *opinia* noastră, aplicarea efectelor erorii comune și invincibile în două situații:

- atunci când va constata că desființarea actului (prin ipoteză, anulat și în temeiul căruia s-au constituit drepturile pe care s-a întemeiat persoana care invocă

eroarea comună și invincibilă) nu îi va produce niciun prejudiciu persoanei aflate în eroare;

- atunci când actul juridic nevalid a făcut obiectul unor înscrieri în cartea funciară sau în alte registre de publicitate.

În fine, cea de-a doua precizare cu privire la efectele erorii comune și invincibile este caracterul relativ al acestor efecte. Actul nevalid va putea fi considerat valabil și, pe cale de consecință, creator de efecte juridice numai față de persoana aflată în eroare; față de celelalte persoane, care nu au invocat sau nu au dovedit eroarea comună și invincibilă, actul nevalid va fi în continuare nevalid și lipsit de efecte.

[1] *La nullite*, în dreptul francez și dreptul canadian al provinciei Quebec. În dreptul cutumiar, nulitatea este frecvent folosită sub termenul de *cancellation*, însă trebuie precizat că termenul englez este mai larg decât conceptul nostru de nulitate, incluzând și situațiile de desființare a contractului prin denunțare unilaterală.

[2] Dacă prin lege nu se prevede altfel, nulitatea contractului poate fi constatată sau declarată prin acordul părților [art. 1.246 alin. (3) NCC].

[3] Codul civil francez cuprinde, totuși, spre deosebire de Codul nostru civil, recent abrogat, un articol (1.304) referitor la instituția juridică a nulității și, mai cu seamă, la termenele de prescripție instituite în materie, dar acest text nu a influențat, se pare, bogata noastră literatură juridică în materie de nulitate. Textul art. 1.304 C. civ. Napoleon instituie doar termenul de prescripție de 5 ani pentru o acțiune în anulare a unui act juridic.

[4] Codul nostru civil impune ca voința de confirmare să fie certă, însă permite să fie manifestată fie în mod expres, fie tacit (1.262 NCC); în schimb, art. 1.423 C.C.Q. cere ca voința de confirmare să fie certă și *evidentă*, ceea ce, în principiu, exclude ideea de confirmare tacită.

[5] De pildă, dacă actul juridic este supus anulării ca urmare a incidenței unui viciu de consimțământ, partea al cărei consimțământ a fost viciat trebuie să cunoască întocmai elementul erorii, al dolului, al leziunii sau al violenței care i-a afectat, în concret, consimțământul; numai într-o atare deplină cunoștință de cauză, partea poate decide dacă este oportun și avantajos să confirme actul juridic respectiv sau, dimpotrivă, să ceară anularea lui, în condițiile legii. În plus, în cazul violenței, partea poate confirma actul juridic anulabil doar după încetarea acesteia.